

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ПРОБЛЕМИ

Сучасні трансформаційні зрушення в економіці України значною мірою впливають на розвиток експортної сфери як основної детермінанти подальшого соціально-економічного зростання. На теперішній час експортна складова національного зовнішньоекономічного комплексу динамічно змінюється як за товарною, так і за географічною структурою – змінюються, насамперед, пріоритети міжнародного економічного співробітництва, обумовлені поглибленням європейської інтеграції України. Сьогодні національні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності стикнулись з величезною проблемою – втратою традиційних ринків збуту. Безумовно, у короткостроковій перспективі це значно вплине на прибутковість їх зовнішньоекономічних операцій, але з урахуванням довгострокового ефекту така кардинальна зміна ринкових орієнтирів дасть можливість виходу на нові та розширити сферу свого впливу на традиційних, але перспективних, цільових закордонних ринках. Тому сучасними пріоритетними напрямками зовнішньоторговельного співробітництва українських підприємств, безумовно, є диверсифікація як товарної, так і географічної структури експорту. І, насамперед, це стосується виходу на ринок країн Європейського Союзу. В якості аргументів перспективності та ефективності такого співробітництва є:

- по-перше, дія з 2016 року положень Зони вільної торгівлі, відповідно до яких митні органи України видають вітчизняним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності на безоплатній основі сертифікат походження (переміщення) товарів EUR.1, який дозволяє скористатися преференціями у рамках вільної торгівлі з ЄС. Слід вказати, щодо запровадження вільної торгівлі українська продукція під час ввезення товарів до ЄС багато років користувалася преференціями у рамках Генералізованої системи преференцій ЄС (GSP). Відповідно до законодавства ЄС, пільговий режим GSP діяв паралельно з режимом вільної торгівлі до **31 грудня 2017 року**;

- по-друге, щорічне неухильне збільшення обсягів експортно-імпорتنих операцій з країнами ЄС. Так, за перше півріччя 2017 року частка країн ЄС в українському експорті склала понад 39,8 % (майже 7,0 млрд. євро), імпорті – 42,3 % (8,1 млрд. євро);

- по-третє, високим попитом з боку європейських споживачів на агропромислову

продукцію вітчизняних виробників – Україна посідає восьме місце та входить до десятки найбільших постачальників агропромислової продукції до ЄС. За багатьма позиціями Україна традиційно посідає перші місця, займаючи суттєві ніші ринку: по пшениці – **32%** від загального імпорту ЄС, кукурудзі – **62%**, ячменю – **74%**, вівсу – **68%**. Лідерство у агропромисловій сфері обумовлено дією режиму вільної торгівлі, відповідно до умов якого Україна отримала торговельні преференції – безмитні тарифні квоти для **36** видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та альбуміни тощо). За **4** видами встановлено додаткові обсяги. Україна ж встановила тарифні квоти тільки для трьох видів товарів (м'ясо свинини; м'ясо птиці й напівфабрикати з м'яса птиці; цукор) та передбачила додаткові обсяги ще для двох [1].

Слід вказати також на те, що європейський попит на українську продукцію є вибіркоким і переважно зосереджується на агропромисловій сировині, що у короткостроковій перспективі сприятиме нарощуванню обсягів експорту, але у довгостроковій перспективі поступово перетворюватиме Україну на “агропромислового експортера”. При цьому для країн ЄС Україна не є основним партнером – її частка складає менше 1%, в той час як частка США складає понад 20 % експорту та 14 % імпорту, Китаю – 10,4 % експорту та 19 % імпорту, Швейцарії – 8,3 % експорту та 6 % імпорту [2].

Виходячи з наведених аналітичних даних, авторами наголошується, що в якості актуальних проблем сучасного розвитку експортної сфери національної економіки, не вирішення яких призводить до негативних наслідків є:

- низький рівень товарної та географічної диверсифікованості українського експорту;

- практична відсутність вигідних умов для залучення кредитних ресурсів та високі ризики ресурсних втрат при здійсненні експортних операцій;

- низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної експортної продукції;

- низький рівень розвитку та впровадження систем сертифікації, управління і контролю якості;

- низький рівень інноваційності експортної продукції;
- відсутність дієвої системи державної фінансової підтримки експортерів.

Вирішення проблеми сировинного характеру вітчизняного експорту потребує, на думку авторів, комплексного та нагального вирішення як на рівні підприємства шляхом розробки та реалізації дієвих заходів із залучення зовнішніх фінансових ресурсів для модернізації та технологічного переоснащення виробництва, так і, першочергово, на державному рівні – шляхом розробки та впровадження заходів інституційної підтримки вітчизняних експортерів. Безперечно, на цьому шляху урядом України зроблені перші і достатньо вагомі кроки щодо прийняття Закону України “Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту” № 1792-VIII від 20 грудня 2016 р. [3] та Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2020 рр. [4], які повинні стати основою правового забезпечення державної підтримки експортної сфери України та засадах інвестиційно-інноваційного розвитку. В даних правових актах ключовим питанням є створення державного органу з підтримки експортерів – Експортно-кредитного агентства, яке реалізовуватиме такі основні напрями державної підтримки експортної діяльності:

- впровадження програм кредитної підтримки українських експортерів з державного бюджету через уповноважені банки;
- здійснення операцій із страхування експортних кредитів, прямих інвестицій з України та зовнішньоекономічних договорів (контрактів) від комерційних та некомерційних ризиків, перестрахування та надання гарантій;
- часткову компенсацію відсоткової ставки за експортними кредитами, яка надається залежно від різниці кредитних ставок у країні експортера та країні покупця;
- надання кредитів з державного бюджету для виплати страхових відшкодувань за договорами страхування експортних кредитів, інвестицій та зовнішньоекономічними договорами (контрактами) від комерційних та некомерційних ризиків;
- надання державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов’язань [3].

Прийняття таких важливих для вітчизняних експортерів заходів відповідає сучасній міжнародній практиці, так як в усіх країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розроблені і тривалий час виконуються спеціальні закони щодо державної підтримки кредитування і страхування експорту, а Експортні кредитні агентства функціонують у всіх розвинених країнах та практично всіх країнах Східної Європи і

Прибалтики, а також в більшості країн СНД. Дослідження світового досвіду сприяння експортної діяльності в розвинених країнах світу дозволило встановити, що даний процес включає будь-які заходи, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку економіки країни в цілому та фінансово-економічного стану підприємства окремо. До таких заходів відносяться:

- фінансова підтримка, яка може надаватися як з боку держави так і недержавних установ, та включає надання кредитів, гарантій та пряме фінансування, до якого належать субсидії, гранти, відкриття спеціальних економічних та інше;
- інформаційна підтримка – консультації, проведення тренінгів, проведення маркетингового дослідження нових ринків збуту товару, пошук партнерів, налагодження зв’язків із новими експортерами, вихід на нові ринки і таке інше;
- державна підтримка в сфері розвитку міжнародних економічних відносин між країнами світу, яка виражається у членстві різного роду інтеграційних угруповань (преференційна торгівля, зона вільної торгівлі, митні союзи тощо). Результатом членства країни в таких інтеграційних угрупованнях є зниження торгових бар’єрів, спрощення торговельних та митних процедур, надання режиму найбільшого сприяння [5].

Отже, формування сучасних правових основ державної підтримки українського експорту повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку міжнародного бізнесу та сприятиме нарощуванню обсягів експорту, зміні пріоритетів у його товарній структурі – від сировинного до технологічного (а у перспективі і до високотехнологічного), підвищенню іміджу країни у світі та зміцненню її конкурентних позицій на світових ринках.

Список літератури

1. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України :[Електронний ресурс]. – Доступно: <http://me.gov.ua>. Дата звернення: 10.03.2018.
2. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Доступно: ec.europa.eu/eurostat. Дата звернення: 10.03.2018.
3. Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту : Закон України № 1792-VIII від 20 грудня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua>. Дата звернення: 7.03.2018.
4. Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1017-р від 27 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Доступно: <https://www.kmu.gov.ua>. Дата звернення: 11.03.2018.
5. Політика сприяння експорту / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://www.ier.com.ua>. Дата звернення: 1.03.2018.